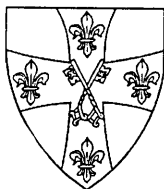

STUDIA IURIDICA
AUCTORITATE UNIVERSITATIS PÉCS PUBLICATA
123

Tanulmányok
Benedek Ferenc
tiszteletére

Különnyomat

Pécs ♦ 1996

„Exige mentis opus doctae, Methodoque reducta...”⁴

- Egy 16. századi jogi hungarium -

1994. tavaszán volt szerencsém résztvenni az Università di Roma „La Sapienza” Római jogi Intézete által évtizedek óta szervezett négyhónapos posztgraduális római jogi tanfolyamon, a híres „Corso di Perfezionamento di Diritto Romano” foglalkozásain. Büszkeséggel töltött el az a tudat, hogy ezzel - bár néhány évtizeddel később - „ugyanazokat a padokat koptathatom”, mint a mai magyar romanisztika doyenje, a mindenki által nagyra becsült Benedek professzor. Római tartózkodásommal kapcsolatos várakozásaimat csak tovább növelte, hogy ez alatt a négy hónap alatt bizonyos időt Benedek professzor úr is Rómában szándékozott tölteni. Sajnos a közös római tartózkodás nem jöhetett létre, de egy ott született ötlet most mégis lehetővé teszi, hogy Rómában töltött hónapjaimat - e tisztelgő tanulmánnyal mégis összeköthessem Benedek professzor úr személyével.

Az Istituto di Diritto Romano könyvtárának egy eldugott szobájában őrzik a középkori és újkori jogtudomány azon műveit, melyeket az intézet korábbi professzorai - elsősorban Vittorio Sciajola - a római jog továbbélésének kutatásához elengedhetetlenül szükségesnek tartottak. Ezen könyveket egy Digesta -hely kései értelmezése érdekében átnézve egy folio kötetre akadtam, melynek címlapján váratlanul egy ismerősnek tűnő név ragadta meg a figyelmemet. A könyv címlapjának szövege a következő: Nicolai Vigelii de Dreisa Hessorum, Iurisconsulti Methodus Universi Iuris Civilis Absolutissima: ex ipsius Digestis nunc denuo recognita, & multis in locis emendata: opera et studio Hermannii Vvinhovii Iuris Candidati. Cum Caes. Maiest. & Regis Galliarum gratia & priuilegio ad annos VI. Basiliae, ex officina Oporiniana. 1576.

⁴ Köszönettel tartozom Barta Gábornak a latin szövegek helyes értelmezésében nyújtott baráti segítségéért, s a címadás nehézségeinek megkönnyítéséért.

A 16. század német jogi irodalmának ismerőji Nicolaus Vigeliust és ezen munkáját a kor jelentősebb művei között tartják számon¹. Érdeklődésemet sokkal inkább a címlapon említett másik személy keltette fel. Hermannus Winhovius neve ismerősen csengett, mégpedig azért mert ő egyike volt a peregrinációs kutatásaim során azonosított, külföldön járt magyarországi joghallgatóinknak². Erdélyből származott és mindeddig nem volt ismert, hogy egy disputatióján kívül más nyomtatásban megjelent művet is hátrahagyott volna maga után. Vigelius művének említett kiadását a címlap szövegéből kitűnőleg ő gondozta és a munkához egy *Epistula dedicatori*a is fűzött. Ez a levél a könyvtártudományi szóhasználatnál hungaricumnak tekintendő, s így nemcsak a jogtörténészek, hanem a kultúrhistorikusok érdeklődésére is számot tarthat.

Az *Epistula dedicatoria* szövegének közlésén túl jelen keretek között csak az lehet a célom, hogy felmérjem, mit is tudunk a peregrinus Winhoviusról és a *Methodus* átdolgozásának körülményeiről, valamint hogy röviden bemutassam az alapmunka, a *Methodus* szerzőjét, Vigeliust, továbbá néhány mellékszereplőt, akik többkevesebb befolyást gyakoroltak Winhovius munkájára.

A. Hermannus Winhovius, az egyik főszereplő

A erdélyi származású Winhovius egyetemi tanulmányairól azt tudjuk³, hogy 1573. november 7-én a marburgi egyetemre iratkozott be (az első magyarországi hallgatók között), s valószínűleg itt ismerkedett meg Vigelius jogászprofesszorral, akinek, mint az az alábbiakból majd kiderül, kedvenc tanítványává lett⁴. Ennél többet

¹ Vö. Stintzing, Roderich - Landsberg, Ernst: Geschichte der deutschen Rechtswissenschaft I. München, 1880-1884. (reprint Aalen, 1978) 425-440.pp.

² Szabó Béla: Magyarországi jogi stúdiumai külföldi egyetemeken. 1520-1800. Kandidátusi értekezés. Mscr.

³ Vö. Szabó Miklós - Tonk Sándor: Erdélyiek egyetemjárása a korai újkorban 1521-1700. (Fontes Rerum Scholasticarum IV.) Szeged, 1992. 92.p.

⁴ Caesar, Julius: Catalogus studiosorum scholae Marpurgensis, pars tertia: 1571-1604. Marburg, 1882. 89.p. A marburgi matrikulában Winhovius neve után tévesen a „Transisulanus” származási hely megjelölés olvasható, s ezért nem vette figyelembe sem Zoványi Jenő sem Nagy Jukunda. Vö. Zoványi Jenő: A marburgi egyetem magyarországi hallgatói 1859-ig. (Irodalomtörténeti Közlemények 1955. 344-349.pp.), Nagy, Jukunda: Ungari-

nem is tudunk marburgi tartózkodásáról. Mindenesetre feltételezhető, hogy már Marburgban elkezdte jogi tanulmányait, hisz másként nem magyarázható Vigeliussal való szoros kapcsolata.

Az ágostai hitvallást követő, a hesseni fejedelem fennhatósága alatt álló marburgi egyetem⁵ jogi kara néhány évvel korábban 1570-ben kapott új szabályzatot⁶, melynek jellegzetessége, hogy a kar lemondott a kánonjog oktatásáról⁷. A négy jogász professzor közül egy az Institutiókat, egy a Codexet és a Libri feudorumot, kettő pedig a Pandektákat oktatta⁸, mely utóbbiak egyike volt a kar primáriusa (1573-ban a wittenbergi Nikolaus Forster) is. Vigelius elérhető életrajzaiból nem tűnik ki, hogy Winhovius ott tartózkodása alatt éppen melyik professzúrát töltötte be⁹.

Winhovius az 1575-76-os tanévet már a bázeli egyetemen töltötte, immatrikulációjának pontos dátumát nem ismerjük. Valamikor 1575 második felében iratkozhatott be. A bejegyzés így szól: „Hermannus Weinhoff Transylvanus 4. batz. 5. d.”¹⁰. Winhovius bázeli tartózkodásának nyomai szintén ritkák, de valamivel gazdagabbak, mint amelyek marburgi tanulmányairól fennmaradtak. A bázeli egyetemen

sche Studenten an der Universität Marburg 1574-1914. Darmstadt-Marburg, 1974.

⁵ Baumgart Peter: Die deutsche Universität des 16. Jahrhunderts. Das Beispiel Marburg. (Hessisches Jahrbuch für Landesgeschichte 28. 1978. 50-79.pp.)

⁶ Gundel, Hans Georg: Die Marburger Leges Facultatis Iuridicae von 1570 (Hessisches Jahrbuch für Landesgeschichte 28. 1978. 209-225.pp.)

⁷ Burmeister, Karl Heinz: Das Studium der Rechte im Zeitalter des Humanismus im deutschen Rechtsbereich. Wiesbaden, 1974. 56.p.

⁸ Gundel op.cit. 216.p.

⁹ A kérdés megválaszolását megkönnyíthette volna, ha rendelkezésemre áll Gundlach, F.: Catalogus professorum academiae Marburgensis. Die akademischen Lehrer der Philipps-Universität in Marburg von 1527 bis 1910. (Veröffentlichungen der Historischen Kommission für Hessen und Waldeck 15.) Marburg, 1927.

¹⁰ Vö. Zsindely István: A bázeli egyetem anyakönyvéből. (Sárospataki Füzetek 1860. 154-165.pp.); Verzár Frigyes: A baseli egyetemen tanult magyarok névsora. (Debreceni Szemle 1931. 315-322.pp.) 315.p.; Huttman, A.: Studierende aus Siebenbürgen und Ungarn an der Universität Basel in den Jahren 1460-1600. (Communicationes ex Bibliotheca Historiae Medicae Hungarica 1959. 5-20.pp.) 7.p.; Zsindely és Verzár eredeti forrásokat használt; Vö. továbbá Wackernagel, Hans Georg és mások: Die Matrikel der Universität Basel. II. 1532-1601. Basel, 1956. 258.o. utalva a Matricula facultatis iuridicae 1460-1921 bejegyzésére is.

kevésbé uralkodott a konfessionális kizárólagosság, mint a kor más kálvinista irányultságú egyetemein¹¹, ezért a valószínűleg lutheránus Winhovius minden nehézség nélkül beiratkozhatott, sőt promoveálhatott itt¹².

A jogi karon három professzor (Institutiók: Samuel Grynaeus, Codex: Adam Henricpetri és Pandekták: Basilius Amerbach¹³) tevékenykedett. A kar jogi oktatásában keveredett a hagyományos és a humanisták által propagált oktatási módszer. A Bonifacius Amerbach tekintélye által támogatott oktatási program szerint a kezdőkkel az Institucionista „more gallico, Institutiones ohn glossen und Commentarien” kezdte, s hasonlóan az új metódust követték a Digesta 50.16-17. titulusainak (de regulis juris, de verborum significatione) oktatásában is. A felsőbbévesek azonban már *more italico* sajátították el a tananyagot - azonban több rendszerezettséggel mint máshol szokásos volt - elsősorban azokra a címekre koncentrálva melyek hasznosak lehetnek a gyakorlat számára¹⁴.

Winhovius bázeli pályafutásának nyomait időrendben követve a következő momentumok emelhetők ki:

1. Bázélba érkezése után néhány hónappal 1576. januárjában megjelent az általa gondozott *Methodus*, saját tollából származó ajánlással. Érzése és a mű megjelenése közötti idő rövideége azt sugallja, hogy Winhovius már kész vagy befejezés előtt álló munkával érkezett, s a nyomdai munkálatok megérkezése után hamarosan meg kellett kezdődjenek, még akkor is, ha számításba vesszük, hogy a korabeli nyomdai átfutás rövidebb volt, mint az általunk megszokott¹⁵

¹¹ Kundert, Werner: Einleitung (in: Mommsen, Karl: Katalog der Basler juristischen Disputationen 1558-1818. Aus dem Nachlaß herausgegeben von Werner Kundert. (Ius Commune Sonderhefte 9.) Frankfurt am Main, 1978. 20.p.

¹² Ha végigtekintünk a Winhoviussal nagyjából egyidőben Bázélban beiratkozó magyarországi és erdélyi hallgatók névsorán láthatjuk, hogy több erdélyi szász, azaz lutheránus diák is megfordult az egyetemen. Vö. Verzár, Zsindely, Huttman op. cit.

¹³ Vö. többek között Kundert op. cit. 89-91.pp.

¹⁴ Összefoglalja Kundert op. cit. 24.p. A bázeli kar 16. századi történetére vö. még Bonjour, Edgar: Die Universität Basel von den Anfängen bis zur Gegenwart 1460-1960. Basel, s.a. 97-101. és 188-204.pp.

¹⁵ A jogi könyvkiadás korabeli viszonyaira Bázélben. vö. Hagemann, Hans Rudolf: Rechtswissenschaft und basler Buchdruck an der Wende vom Mit-

Így ha felvetjük a kérdést, hogy milyen összefüggésben van Winhovius Bázelen való megjelenése a *Methodus* kiadásával, nem tartható kizártnak, hogy Vigelius ösztönzésére, sőt megbízására, a *Methodus* kiadásának gondozására utazott Winhovius Bázelbe, s iratkozott be egyúttal az egyetemre is. Az is lehetséges azonban, hogy Vigelius tudván, hogy Winhovius Bázelen tanul, kérte fel volt tanítványát az átdolgozásra és a kiadói munkák ellenőrzésére. A rendelkezésünkre álló források alapján - mind Vigelius, mind Winhovius túl általánosan fogalmaz, mikor e tárgyban nyilatkozik - nem dönthető el melyik feltevés igaz, de a beiratkozás és a *Methodus* megjelenése közötti rövid idő az első változatot valószínűsíti.

Azon feltevést, hogy Winhovius már Marburgban is jogot hallgatott megerősíti a tény, hogy a *Methodus* címlapján és az *Epistula dedicatoria* aláírójaként is „iuris candidatusnak” nevezi magát hő-sünk.

A *Methodus* 1576-os kiadásának történetére természetesen az alábbiakban még visszatérek.

2. A második nyom, amit Winhovius Bázelen maga után hagyott, nem más, mint a doktori promóciójához kapcsolódó *disputatio*jának egy példánya. A plakátformájú nyomtatvány címe a következő: „Enunciationes ex c. qui prior VI de reg. jur. et ex tit. D. et C. qui potiores in pign.”¹⁶

A *disputatio (inauguralis)* a doktori cím megszerzéséhez vezető *promotio publica* utolsó aktusa volt. Ezt megelőzően a jelöltnek egy általános szóbeli elővizsgán (*tentamen*) és egy írásbeli vizsgán (*examen*) kellett megfelelnie¹⁷.

Ez utóbbi azt jelentette, hogy a jelölt egy-egy szöveghelyet kapott a kánonjog és a civiljog *corpusaiból*, melyeket 24 órán belül írásban értelmeznie kellett. A két szöveghely kijelölése valószínűleg a véletlenül múlt, vagyis a könyvek pusztá felütése útján kerültek meg-

telalter zum Neuzeit. (Zeitschrift der Savigny-Stiftung für Rechtsgeschichte. Germanistische Abteilung 77. 1960. 241-287.pp.)

¹⁶ Mommsen, Karl: Katalog der Basler juristischen Disputationen 1558-1818. Aus dem Nachlaß herausgegeben von Werner Kundert. (Ius Commune Sonderhefte 9.) Frankfurt am Main, 1978. 142.p.

¹⁷ A *promotio*s követelményekről így szól egy 1576-ból származó meghívó levél: *Digni (qui promoveantur), cum privatim tentamine atque examine rigido primum excussi, deinde publice quoque disputationibus gravissimis tentati...*” Idézi és a *promotio* részeseményeit röviden bemutatja Kundert op.cit. 30-31.pp.

állapításra a feladatok. Az írásbeli elemzéseket aztán a vizsgáztató professzorok előtt meg kellett védeni. Az *examen* volt a döntő jelentőségű vizsga-mozzanat. Ezután következhetett a nyilvános *disputatio inauguralis*, amely nem volt más, mint előre kinyomtatott tézisek megvédése nyilvános vita keretében. A bázeli promotiós vitatkozások jellegzetessége, hogy azokat *sine preside* tartották, vagyis a jelölt nem támaszkodhatott professzora (*praeses*) tekintélyére a vitában¹⁸.

Winhovius disputatióját a fenti címmel készült irat alapján 1578. május 22-én tartotta. Sajnos a 33 *theses nudaet* tartalmazó irat tartalmát nem ismerem¹⁹, de címéből kitűnőleg közel állhatott az *examen* során kidolgozandó tételekhez, már csak azért is, mert mindkét jog anyagából merít zálogjogi témájának kidolgozásánál²⁰.

3. Winhovius promotiójának betetőzése a *doctor iuris utriusque* cím elnyerése volt 1578. június 3-án²¹. Itt kell talán emlékeztetnem arra, hogy ezen időpont előtt Winhovius „tudományos titulusa” *iuris candidatus* volt. Ezt nem tekintették egyik korabeli egyetemen sem igazi tudományos fokozatnak, sokkal inkább azt jelentette, hogy az így titulált hallgató megkezdte promotiós vizsgáit, de még nem jutott el a licentiatus- vagy doctor-fokozat elnyeréséig²². Az, hogy Winhovius néhány hónappal Bázélba érkezése után már candidatusnak nevezi magát, jelentheti azt, hogy már Marburgban megkezdte vizsgái letételét, ami azonban a korabeli viszonyok ismeretében nehezen elképzelhető. Előfordulhat, hogy Bázélba érkezése után vizsgákat tett, akkor viszont legalább harmadfél évig húzódott promoteálása. A legvalószínűbbnek talán azt lehet tartani, hogy többéves marburgi jogi tanulmányainál és Vigelius felkérésé-

¹⁸ A fentiekre vö. Kundert op.cit. 31.pp. valamint a jogi disputatiók szerepére újabban magyarul Szabó Béla: Előtanulmány a magyarországi joghallgatók külföldi egyetemeken a XVI-XVIII. században készített disputatióinak (dissertációinak) elemzéséhez. (Publicationes Universitatis Miskolciensis Sectio Juridica et Politica Tom. VIII. Fasc. 5. 1993. 79-154.pp.) és az ott idézett irodalmat.

¹⁹ A Mommsen által megadott jelzetet (MS EL I 4a) felhasználva megkísértem a nyomtatvány megszerzését a bázeli Universitätsbibliothek kézirat-tárából, de az többszöri próbálkozásomra sem sikerült.

²⁰ Liber Sextus 5,13,54; D. 20.4.; C.8.17.

²¹ Die Matrikel der Universität Basel II. 236.pp.

²² Vö. Burmeister op. cit. 280. p.; a megjelölés bázeli jelentésére Kundert op. cit. 40-41. pp.

nél fogva és ez utóbbinak köszönhetően (a *Methodus* tekintélyének megőrzése miatt) titulálta magát *iuris candidatusnak*, kihasználva a megjelölés tulajdonképpeni (jogilag vett) súlytalanságát.

Winhovius nyomai itt megszakadnak, további sorsáról nincs adat. A *Methodus* következő kiadásának (1586) - alább idézendő - előszavában Vigelius doctornak, és barátjának titulálja hősiünket, aki - a szövegkörnyezetből következtethetőleg - ekkor valószínűleg még élt.

B. A másik főszereplő

Nicolaus Vigelius (Vigel) (1529-1600) a 16. század jogtudományának talán egyik legellentmondásosabb egyénisége²³. Nem tartozik a század legjelentősebbnek elismert német jogászái közé, mégis egy bizonyos szempontból, a kor jogtudományára oly jellemző szisztematizáló törekvések felkarolása, és egy használható rendszer kidolgozása révén elvitathatatlan tekintélyre tett szert mind kortársai, mind az utókor szemében²⁴.

Vigelius heidelbergi és marburgi tanulmányok után 1560-tól oktatót a marburgi egyetemen, ahol 1564-ben Oldendorp alatt doktori fokozatot is szerzett. Tanári tevékenységét 1594-ig megszakítás nélkül folytatta, amikor is a kor egyik legkínosabb egyetemi botránya miatt le kellett mondania professzúrájáról. Irodalmi munkásságát tekintve meglehetősen termékenynek mondható, bár önmaga túlértékeléséről

²³ Stintzing, Roderich - Landsberg, Ernst: Geschichte der deutschen Rechtswissenschaft I. München, 1880-1884. (reprint Aalen, 1978) 425-441.pp.; Allgemeine Deutsche Biographie. 39. vol. Leipzig, 1895. 393-5.o.; Döhring, Erich: Geschichte der deutschen Rechtspflege seit 1500. Berlin, é.n. 453-4.o.; Jugler, Johann Friedrich: Beiträge zur juristischen Biographie, oder genauere literarische und critische Nachrichten von dem Leben und den Schriften verstorbener Rechtsgelehrten auch Staatsmänner, welche sich in Europa berühmt gemacht haben, I-VI. Leipzig, 1773-1780. II. Leipzig, 1775. 78-97.o.; Strieder, Friedrich Wilhelm: Grundlage zu einer hessischen Gelehrten- und Schriftsteller-Geschichte seit der Reformation bis auf gegenwärtige Zeiten. I-XVIII. Cassel (XVI-XVIII. Marburg), 1781-1819. XVI. Marburg, 1812. 322-340.o.; Deutsches Biographisches Archiv. Microfische Nr. 1307. 318-362.

²⁴ Vö. Troje, Hans Erich: Wissenschaftlichkeit und System in der Jurisprudenz des 16. Jahrhunderts. (in: Philosophie und Rechtswissenschaft. Zum Problem ihrer Beziehung im 19. Jahrhundert. Hrsg. v. J. Blühdorn - J. Ritter. Frankfurt am Main, 1969. 63-88.o.) 83.p.

tanúskodó stílusa mind kortársai, mind az utókor szemében sok vizs-
szatetszést keltettek²⁵. Legjelentősebb művei közé azok tartoznak,
melyekben a justinianusi magánjog tanulmányozásához és alkalmaz-
zásának megkönnyítéséhez egy saját rendszert dolgozott ki. A *Methodus univ-
ersi juris civilis* mellett, a *Digestorum juris civilis libri
quingquaginta* (Bázel 1568-71) és a *Partitio juris civilis* (Bázel, 1571) című
művei sorolandók ide.

Vigelius rendszer-javaslatát először a *Methodus* 1561-es kiadásában
vázolta fel, s ezt teljesítette ki Digestájában és az annak felépítését
magyarázó *Partitio*ban. Vigelius rendszerének újdonsága²⁶, hogy
szakított a Gaius óta tradicionálisnak tekinthető és még 16. század-
béli kortársai által is követett *personae* - *res* - *actiones* beosztással az-
zal, hogy a harmadik részt nélkülözhetőnek tekintette. A *personae* és
res főfejezetekbe foglalt jogintézmények megfelelnek a mai szemé-
lyi- és dologi jogi felfogásnak. Elődeitől eltérően Vigelius külön vet-
te, önállósította az öröklési szabályokat és a kötelmi jogot, előbbi a
causae lucrativae közé sorolva (s kivéve a tulajdonszerzési jogcímek
közül), utóbbinak pedig két különálló fejezetet szánva²⁷.

A Vigelius említett művei (elsősorban a sok *Methodus*-kiadás) által
propagált új rendszertani megközelítés viszonylag kevés dicsőséget
hozott felvázolójának. Kortársai továbbra is inkább ragaszkodtak a
tribonianusi törvény-rendszerhez, de az, hogy *Methodusa* a kor
egyik legnépszerűbb kézikönyvének tekinthető és közkézen forgott,
lehetővé tette rendszertani gondolatatai bizonyos elterjedését is.

C. A mellékszereplők

1. Semmit sem sikerült megtudnom az *Epistula dedicatoria* címzett-
jéről Richardus Perciusról²⁸, akit pedig Winhovius kivételes tudású
jogászként, önmaga és Vigelius jóakarójaként üdvözl.

2. A *Methodus* Winhovius által gondozott kiadásában találhatunk
egy hozzá szóló üdvözlő verset, amely a későbbi kiadásokból kima-

²⁵ Vö. Stintzing-Landsberg I. 425-426.pp.

²⁶ Vigelius rendszerének fő fejezetei: I. *Ius publicum*. II. *Ius in personis*. III. *Ius in
rebus*. IV. *Causae lucrativae*. V. *Contractus*. VI. *Maleficia*. VII. *Causae retinendi etc.*
voltak. Vö. Stintzing-Landsberg op. cit. I. 430-431.pp.

²⁷ Troje op. cit. 83.p.

²⁸ Se a német, se az olasz, illetve francia és svájci életrajzi lexikonok nem adtak
támpontot.

radt. Ez a kor stílusának megfelelően patetikus, disztichonokban írt költemény bizonyos támpontot ad a Winhovius munkájának értékeléséhez is. A versezet szerzője Henricus Petreus (1546-1615) későbbi majnafrankfurti, majd göttingai gimnáziumi tanár jénai, lipcsei jogi tanulmányok után iratkozott be a bázeli egyetemre, ahol Winhovius megismerhette. 1577-ben már biztosan nem tartózkodott Bázelen, s már a göttingai Pädagogium rectoraként lett 1590-ben *doctor utriusque iuris* Marburgban²⁹.

Klasszikus reminenszcenciákkal ékített versében (melyből a címől választott idézet is származik) amellet, hogy méltatja Winhovius teljesítményét, utal arra, hogy az erdélyi ifjú munkáját jóváhagyólag támogatta és ösztönözte a kor két neves jogásza Fichardus és Cisnerus is³⁰.

3. Johannes Fichardus (1512-1581) dr. jur., Majnafrankfurt legjelentősebb és legtekintélyesebb korabeli jogásza és vezetője, a város syndicusa volt³¹. Viszonya Petreushoz baráti volt³², s valószínűleg rajta keresztül jött létre a részeleteiben nem ismert Fichard-Winhovius kapcsolat.

4. Nicolaus Cisner (Kistner) (1529-1583) dr. jur. Duarenus, Cujacius és Donellus tanítványa, korábbi heidelbergi professzor, 1576 táján a Birodalmi Kamarai Bíróság ülnöke volt Speyerban³³, ez utóbbi gyakorlatára terjedt ki tudományos munkássága is. Petreus utalásán túl nincs adat Winhoviussal illetve Vigeliussal való kapcsolatára.

D. Vigelius Methodusa

Fentebb említettem, hogy a rendkívül termékeny Vigelius egyik legfontosabb művének tekinthető *Methodus universi iuris civilis* (rövidített) című³⁴ munkája. Ez a munka - ismereteim szerint - ösz-

²⁹ ADB 25. vol. 519-520.pp.

³⁰ *Non tibi Cisneri stimulos censura disertis, Et facunda graues subdere lingua queat? Quid tibi Fichardum, decus indelebile iuris, Totque fori memorem lumina, totque Scholae? Coepta probant, pariterque suis hortatibus urgent, Et pariter ueris laudibus accumulunt.*

³¹ Döhring op.cit. 393.p.

³² Petreus volt Fichard egyik első életrajzírója. Vö. H. Petrejus: Vita Fichardi, 1590 (in: Buder: Vitae clarissimorum Jurisconsultorum. Jena, 1722.

³³ Vö. Döhring op.cit. 384.p. s az ott hozott irodalmat.

³⁴ Az első kiadás teljes címe: *Juris civilis absolutissima methodus, in qua, bone lector, non solum omnes titulus juris civilis Titulos, sed et singulas singulorum titulo-*

szesen tizenegy kiadást ért meg: Bázél 1561 (in folio)³⁵, Bázél 1565 (in folio)³⁶, Lyon 1568 (in folio)³⁷, Bázél 1569 (in folio)³⁸, Velence 1571 (in quarto)³⁹, Bázél 1576 (in folio)⁴⁰, Bázél 1586 (in folio)⁴¹, Lyon 1591 (in folio)⁴², Bázél 1601 (in folio)⁴³, Bázél 1606 (in folio)⁴⁴, Bázél 1609⁴⁵, Frankfurt/Main 1628 (in folio)⁴⁶.

Az 1576-os Winhovius által gondozott kiadás és azt követők jelentősen eltérnek az első öt kiadástól.

A legnagyobb szerkezeti különbségnek az 1586-os Winhovius kiadás és az azt megelőzők között az tűnik, hogy míg a korábbi kiadásokban⁴⁷ a Methodus Iuris Civilis 25 könyve után (ezen könyvek -

rum Leges, singulos singularum legum Pragraphos, miro ordine ad suos Locos habes redactos et dispositos. Opus multis retro annis a multis doctissimis viris exoptatum, a multis tentatum, tandem sutoris sumptibus perfectum.

³⁵ Coing HB 2/1. 553.p.; ADB 39. 694.p.; Strieder 16. 322-340.pp.; Stintzing I. 427-8.pp.; Példánya található a római Bibliotheca Nazionale-ban 71.3.G.9. jelzet alatt.

³⁶ Coing HB 2/1. 553.p.; Jugler 2. 82-97.pp.; Strieder 16. 322-340.pp.; ADB 39. 694.p. (1566-ra teszi).

³⁷ Coing HB 2/1. 553.p.; ADB 39. 694.p.; Jugler 2. 82-97.pp.; Strieder 16. 322-340.pp.; Lipenius 1. 765.p.

³⁸ Példány a található a római Bibliotheca Nazionale-ban 13.4.E.-9. jelzet alatt.

³⁹ Példánya található a római Bibliotheca Nazionale-ban 13.7.B.-3. jelzet alatt.

⁴⁰ Coing HB 2/1. 553.p.; ADB 39. 694.p.; Jugler 2. 82-97.pp.; Strieder 16. 322-340.pp.; Stintzing I. 427-8.pp. Példánya található a Università di Roma „La Sapienza” Istituto di Diritto Romano könyvtárában.

⁴¹ Coing HB 2/1. 553.p.; ADB 39. 694.p.; Jugler 2. 82-97.pp.; Strieder 16. 322-340.pp. Példánya található a Bayerische Staatsbibliothekban 2.J.rom.c. 315. jelzet alatt (Vö. Bayerische Staatsbibliothek. Alphabetischer Katalog 1501-1840. 59. köt. 1990.)

⁴² Coing HB 2/1. 553.p.; ADB 39. 694.p.; Jugler 2. 82-97.pp.

⁴³ Példánya az Egri Érseki Könyvtárban R.III.3. és a Bayerische Staatsbibliothekban 2. J. rom. c. 316. jelzet alatt.

⁴⁴ Coing HB 2/1. 553.p.; ADB 39. 694.p.; Jugler 2. 82-97.pp.; Strieder 16. 322-340.pp.; Lipenius 1. 765.o. 1605-re teszi.

⁴⁵ Példánya a Bayerische Staatsbibliothekban 2. J. rom. c. 316h. jelzet alatt.

⁴⁶ ADB 39. 694.o.; Jugler 2. 82-97.o.; Strieder 16. 322-240.o.; Lipenius 1. 765.o.; Struve 344.o. Példánya a Bayerische Staatsbibliothekban 2. J. rom. c. 317. és 317a. jelzetek alatt.

⁴⁷ Megvizsgálni az 1565-ös bázeli és az 1571-es velencei kiadást volt módomban. Már címük is sok mindent elárul keletkezésükről. Az első teljes címe: *Iuris Civilis Universi absolutissima Methodus in qua Bone Lector , non solum omnes universis Iuris Civilis Titulos, sed & singulos singulorum titulorum Leges, singulos singulorum legum Paragrahpos, ordine artificioso ad suos Locos habes redactos*

minden esetben külön bevezetővel ellátott - hét partes alá vannak rendelve) néhány rövid kiegészítő fejezet is található: „In libros feudorum capita” (három fejezet), „Ratio iudicandi de causis forensibus, una cum subiectis Paradoxis” (tíz fejezet) és „Paradoxa Nicilai Vigelij” (hat fejezet). A Winhovius-féle kiadásban ezeket már nem találjuk meg.

Tartalmilag a korábbi kiadásokról megjegyzendő, hogy ezen *Methodus* kiadások egyáltalán nem olvasmányos munkák, hanem pusztán törvényhelyek felsorolását adják (a korabeli idézési szokásoknak megfelelően), igaz az egyes szabályokat az adott jogintézménynél egy adott szisztematikus rendben hozva. A törvényhely megadása mellett a szabályokat röviden össze is foglalja a szerző.

Ezzel szemben a Winhovius- féle kiadásban amellet, hogy több esetben az egyes fejezetek szerkezete is átalakul, az eddigi pusztá törvényhely felsorolás helyett egy olvasmányosabb, összefüggő szöveget ad az egyes jogintézmények részletszabályairól. Módszere a következő: felállít egy regulát és az ez alóli kivételeket (*exceptiones*) veszi számba, pontokba szedve s néhol *replicatioként* jelölve a kivétel alóli kivételeket vagy az *effectus* és *causa* megfogalmazása után következnek *exceptio-replicatio-duplicatio* rendben a különszabályok. Az esetleges modern szabályozásra *mutatio iuris* (*iure novo*) alcím alatt utal Winhovius.

Mindenesetre túlzás nélkül megállapítható, hogy a *Methodus* Winhovius keze alatt jelentősen átalakult, s a későbbi kiadások⁴⁸ szinte változatlanul megőrzik az 1586-os kiadás formai és tartalmi jelleg-

& dispositos. Nunc demum ab ipso Autore pluribus locis recognita et emendata. Opus multis retro annis, a multis doctissimis uiris exoptatum, a multis tentatum, tandem sutoris sumptibus perfectum. A második címe jóval rövidebb, de továbbra is hangsúlyozza a módszer újdonságát: *Methodus Iuris Civilis Nicolai Vigelii Iurisconsulti Absolutissima. In qua non solum omnes Iuris Civilis Tituli, sed & singulae singulorum Titulorum Leges, & singuli singulorum Paragraphi, miro ordine sunt dispositi.*

⁴⁸ Az 1586-os és 1601-es bázeli kiadásokban a minden kiadásban azonos tartalomjegyzék (*Catalogus Capitum*) elé bekerült egy *Rubricarum iuris Caesarei et Pontificii index*, valamint az 1601-es kiadásban a kötet végén található két rövid jegyzék, amelyek a Winhovius által gondozott kiadásból még hiányoztak: *Collatio novellorum constitutionum veteris et novae translationis*, *Collatio Librorum ac capitum Methodi Iuris Civilis cum libris et capitibus Digestorum iuris civilis*. Utóbbi Vigelius *Methodusa* és *Digestaja* együttes használatának megkönnyítésére szolgál.

zetességeit. Ez állapítható meg annak ellenére, hogy a későbbiekben Vigelius magának tulajdonítja majd a könyv használhatóbbá tételének minden érdemét és Winhovius szerepét másodlagosnak tünteti fel⁴⁹.

E. Az Epistula dedicatoria és amit Winhovius szerepéről tudhatunk

Mint az Vigelius imént idézett - meglehetősen tartózkodó - szavai-
ból is kitűnik, Winhovius jelentős munkát végzett, bár a kor szoká-
sai szerint munkája dicsőségét valószínűleg professzora aratta le.

Mind Vigelius, mind Winhovius szavai arra utalnak, hogy a *Methodus* első kiadásai elfogyván elsősorban a diákok között bizonyos kereslet jelentkezett a törvényhelyek ezen szisztematikus mutatója iránt. A piaci igényeknek megfelelni akaró nyomdász kérésének - hogy művét átdolgozza és úgy bocsássa nyomda alá - Vigelius nem tudott megfelelni, sőt *Methodus*-át teljesen meg is tagadta *Digesta*-ja megjelenése után. Mégis az igény jelentkezével levélben arra kérte Winhovius, hogy vizsgálja át korábbi művét, dolgozza át és hozza összhangba a *Digesta*-jában megfogalmazottakkal. A tanulmányaiba mélyedt Winhovius nem utasította vissza a sok fáradtsággal járó feladatot, mivel Vigelius művét hasznosnak tartotta

⁴⁹ Maga Vigelius így beszél Winhovius szerepéről az 1586-os kiadás (valamint a többi későbbi kiadások) ajánlásában:

„Haec Methodus ab initio a me conscripta est, tanquam leuiter compacta & ad tempus comparata contignatio, operi Digestorum meorum attollendo subseruiens. Vnde opere isto Digestorum meorum absoluto, istam contignationem, quasi officio suo perfunctam, disijci atque aboleri cupiebam, ne operi iam absoluto officeret. Verum omnibus Methodi exemplaribus distractis, Typographus aliquoties apud me vrsit, vt Methodum istam recognoscerem, addens, nisi a se recuderetur, fore vt ab alijs imprimeretur incorrecta. Vnde cum alijs negocijs tum temporis essem districtus, amico meo, Doctori Hermanno Winhouio, hanc curam delegavi, vt Methodum ex meis Digestis concinnaret, regulis & regularum exceptionibus breuiter extractis, verbisque textuum omissis. Quod cum ab eo factum esset, Methodusque; talis excusa: eam quasi filium antea abdicatum rursus in gratiam recepi, recognoui, multisque in locis correxí, & nonnulla quae in Digestis desiderebantur, addidi. Hanc itaque Methodum, antea quidem abdicatam, nunc autem in gratiam a me receptam, recognitam, multisque; in locis emendatam & auctam, vobis, Patres amplissimi ac prudentissimi, dedico, simulque vt miserae afflictæ Romanæ Iurisprudentiæ eo quo dixi modo succurratis, rogo obtestorque, de genere humano optime promerituri, vestraeque; genti perpetuam gloriam paraturi.”

mind a jogtanulók, mind a bírósági gyakorlatban tevékenykedők számára.

Winhovius szól arról, hogy mennyiben haladta meg a korábbi *Methodus* kiadásokat. A legfontosabb különbségként azt jelöli meg, hogy Vigelius *Digesta*ja teljes egészében bedolgozásra került az új kiadásba, míg a korábbiakban ez eleve nem lehetett szempont. Hiszen a *Digesta* első kötete a *Methodus* negyedik kiadása után jelent meg. Winhovius részletesen leírja, milyen (a kor didaktikai és logikai ismereteinek mindenben megfelelő) módszerrel dolgozta fel a joganyagot. Hangsúlyt fektetett arra, hogy ne csak pusztán a törvények lelőhelyeit adja meg - s így továbbra is csak mutató szerepre kárhóztassa a művet -, hanem a szabályok lényegét röviden megfogalmazva „kézikönyvet”, egy könnyen használható kisméretű segédkönyvet kívánt az érdeklődők kezébe adni⁵⁰. A jogtudomány azon régi problémájára kínál megoldást tehát, amely a joganyag nagysága és rendezetlensége miatt mindig is sújtotta a jogtanulókat és joggyakorlókat: össze akarja fogni - áttekinthető rendben - az egyes jogintézményekkel kapcsolatos szabályokat, hogy biztosan tudni lehessen, hogy mely elvek (törvények) alkalmazandók az adott esetben. A jogbiztonság igénye az, ami Winhovius ajánló szavaiból minduntalan visszaköszön: nemcsak a civiljogi szabályok nagy száma és rendezetlensége, hanem a korábbi tudósok kommentárjainak sokfélesége, a megfogalmazott vélemények eltérései illetve a törvényszöveg és az *opinio doctorum* különbsége is fenyegetik ezt. Winhovius hangsúlyozza, hogy a törvények és a *communis opinio* közötti elvi különbségtétel a jogbiztonság megőrzésének egyik sarokköve. A bizonytalanság egyik okának magát a justinianusi kodifikációt, annak tökéletlenségeit, hiányosságait, rendszertelenségét tartja. Nem nehéz felismerni a humanista jogászok „antitribonianista” gondolkodásmódját ezen szavak mögött.

Winhovius biztos benne, hogy a *Methodus* segítségével a kevésbé képzetek is útmutatást találnak a jogi problémák megoldásához és a tudósok véleményeinek megértéséhez.

Az ajánlólevél szövegéből kitűnőleg Winhovius nem csak a címzett Percius, hanem mások is biztatták a munka elvégzésére és többen tanácsokkal is ellátták fáradozásai során. Valószínűleg a Petreus

⁵⁰ Petreus köszöntőjében így méltatja a mű jelentőségét: *Nunc aptis didicit dictis assuescere Legum, Quae, ceu pura sacri flumina fontis, amat: Nunc ingens apte Legum digesta supellex Ipsi, nunc series Iuris, et ordo placet.*

által említett Cisnerusra és Fichardusra kell gondolnunk. A munka alakulását Vigelius levelezés útján irányíthatta és felügyelhetett. Ennek ellenére Winhovius munkájának önállósága, a Methodus modernizálásában betöltött szerepe elvitathatatlan.

F. Az Epistula dedicatoria szövege

Iurisconsulto, Hermannus Vuinhovius Iuris candidatus S. P. D.

MIRATVROS plerosque credo, Richarde Perci, uir ornatissime, quid causae sit, quod hanc iuris ciuilis Methodum, ab ipso D. Vigelio iam pridem abolitam, nunc renouatam instauratamque me potissimum autore in lucem prodire conspiciant. Opere enim Digestorum absoluto, prima illa eiusdem quasi delineatio, ac rudis sciographia, quae in Methodo cernitur, non curam amplius, sed quod pictores facere solent, inducenda potius fuisse uidetur: utpote quae illud perfectum absolutumque plus deformat quam ornet. Quamobrem, ne temeraria quadam magis animi incitatione, aut iuuenili feruore, quam certo consilio rationeue, me alteram hanc editionem adornasse, ac tanquam picturam perfectam noua delineatione commaculasse, quis fortassis opinetur: te praeclara eruditione atque autoritate praeditum, cum omnino praefari hoc loco me aliquid oporteret, compellare, & qua occasione consilioque ad huiusce Methodi instauracionem accesserim, explicare uolui. Etenim hac ratione fore spero, ut & reprehensionem istam effugiam: & simul, cum quae meae in hoc Opere partes fuerint, tum quid haec editio a priore differat, quidque in ea plenius contineatur, manifestum faciam. Etsi igitur iam pridem Autor Methodum praenominatam, suo iam quasi defunctam munere, publico scripto oblitterauerat: Typographi tamen, cum eam iuris studiosi quotidie requirerent, interpellare illum, atque ne iterandae editioni dissentiendo obstaret, ab ipso petere non destiterunt. Quamobrem cum typographis atque studiosis, indies nouam editionem flagitantibus, non gratificare non posset, cerneretque fore, ut prior illa Methodus uel inuito se tandem alijs in locis imprimeretur: a me per literas petijt, ut ipse mihi, cum sibi ocium non esset, recognoscendae illius interpolandaeque onus imponi paterer: ac quemadmodum ex Digestis suis difficiliores aliquot iuris locos, cum sua confusione, tum etiam interpretum disputatione, multum inuolutos, mihi aliquando conscripsissem: ita a capite nunc rem

ordirer, ac uerbis legum omissis, Methodum nouam ex ijsdem conficerem. Etsi uero hoc tempore meorum studiorum ratio aliud flagitare uidebatur (quippe qui, postquam ipsis iuris textibus legendis aliquantum temporis insumpsissem, iam nunc, quicquid a probatoribus interpretibus controuersum, & ad usum communem accomodate traditum esset, accuratiore quadam lectione ad ipsas leges adiungere, cumque ijs conferre, ac tanquam ad Lydium lapidem examinare institueram:) tamen cum uir praestantissimus, & de studiis nostris ad omnem posteritatem optime meritis, diligentius id a me contenderet, transmitteretque quicquid ad nouem huiusce Methodi confectionem in Digestis suis addendum, quid item immutandum censeret: ideoque totum hoc negotium non tam ingenium, quam laborem postularet: neque roganti illi deesse, neque hortanti refregari potui. Etenim indignum esse existimaui, illo uiro, cuius opera (quam in iure ciuili recto ordine digerendo ingentem ac prope incredibilem impendit) non tantum iuris candidati, uerumetiam practici, & ad ius discendum facilius, & ad iudicium de causis forensibus faciendum rectius, se multum adeptos fatentur, hac in parte reluctari, laboremque tam utilem subterfugere. Ex quinquaginta igitur Digestorum libris D. Vigelij hanc Methodum in uigintiquinque iterum libros redactam conscripsi. Qui labor, etsi mihi inexperto prima fronte leuior uidebitur, postea tamen in plerisque transcribendis, in libris capitibusque contrahendis, in allegationibus locorum, ut necesse fuit, immutandis, item in singularum legum primis uerbis adjicendis, atque adeo in multis tum addendis tum inducendis, grauior fuit, quam initio existimaui. Sed ne meos labores intempestiue commemorare uidear, omissis his, quid haec aeditio a priore illa differat, beruiter exponam. Huiusce igitur Methodi longe alia ratio est, ac alterius illius ab ipso autore abolitae. Ex illa enim tanquam leuiter compacta, & ad tempus comparata contignatione, quae ipso Digestorum opere ceu aedificio absoluto, nullius amplius fuit momenti, Digesta sunt exstructa; haec uero ex ipsis Digestis, opere nimirum perfecto est composita. In illa multa desiderabantur, quae in Digestis habentur. in hac omnia continentur, quae in Digestorum opere inueniuntur. Ibi exceptiones, replicationes, aliaeque circumstantiae generali tantum distinctionis nomine promiscue indicantur: nudisque numeris, ex quibus se non quiuis extricare potest, notantur. hic a summo genere, per media usque ad

infimas species perpetuis definitionibus & diuisionibus proceditur: regulisque suae exceptiones, exceptionibus replicationes, his duplicationes, duplicationibus triplicationes, & sic deinceps, pro uarietate circumstantiarum subiiciuntur. Et quae in illa numeris tantummodo notata erant, in hac, quasi breuibus quibusdam legum adductarum argumentis, suis nominibus descripta denominataque sunt, ut sine ulteriore legum inspectione pleraque intelligi possint. Denique huiusce Methodi nulla alia quam ipsorum Digestorum ratio est, nisi quod singularum legum uerba, quae in Digestis integre perscripta sunt, hic, quod tractatio Methodica requirebat, sint omissa. Quamuis enim textum uerbaque legum suis statim locis subiecta legere discenti expediret (nam praeterquam quod suas definitiones mirum in modum illustrent, sunt etiam pleraque ex longe dissitis locis comportata, quae in uulgari illo & confuse digesti iuris Corpore perquirere, cupido ac festinanti lectori laboriosum simul & molestum est:) tamen quia Digestorum opus, in quo, ut dixi, omnes leges ex toto iure descriptae continentur, propter uoluminis molem circumferri aut manus haberi semper non potest, hanc Methodum ex eo ut decerperemus, adducti sumus. Etenim postquam ad uiros doctos, & in praxi usuque iuris nunc aliquot annos magna cum laude uersatos, de ea conscribenda retulissem, ac D. Vigelij id a me petentis literas perlegendas monstrassem, & mihi ad hanc operam capessendam hortatores fuerunt, & ipsi quamprimum eam & absolutam uidere, & in publicum prodire, cupere sese ostenderunt: commodissimum hominibus, talem aliquem librum exstare, qui & ubique circumferri commode, & ex quo iuris quaestione oblata, uel mediocris iudicij homines scire facile possent, quid de ea iure cautum definitumque esset. Ego sane, hoc ipsum probe cognitum exploratumque habere, priusquam ad incertas & perplexas Doctorum disputationes confugiatur, omnibus, quicunque aut in causis forensibus agendis dijudicandisque foeliciter & cum ratione uersari, aut in iure ad discendo opera precium facere uolent, non solum utile, sed & necessarium esse puto. Licet enim ipsa facti in controuersiam deducti species decisa forte non reperiatur (non enim singillatim possunt omnes articuli aut legibus aut senatusconsultis comprehendere, quemadmodum libro XV. Digestorum, nunc sub l. XII. D. de legib. Vlpianus inquit:) tamen quid in genere de singulis sancitum sit, percepisse, in definienda specie plurimum momenti habere quis neget. Genera

enim & lineamenta quaedam omnium fere negotiorum humanorum, quae in controuersijs ciuilibus incidere possunt, summa grauitate & circumstantiarum uarietate in libris Pandectarum, & Codicis, eorumque appendicibus definita atque descripta reperiuntur: sed (quod res ipsa declarat) tanta confusione, ut ex ijs etiam ab exercitationibus difficulter sciri possit, quid de quaque re certo iure sancitum constitutumque sit, quid uero minus. Quod cum doctissimi plerique omnes uno ore fatentur, tum superiorum temporum, atque etiam huiusce nostri seculi quorundam interpretum commentarij exemplo sunt, ac satis superque demonstrant. In his enim ea interdum magno rationum conflictu disceptantur, quae iure aperto ipsarumque legum autoritate nituntur. Hinc multae Doctorum opiniones, eaeque communes, uti uocantur, cum legibus ex diametro pugnantes reperiuntur: plurimae etiam apertis quidem legibus definitae, sed ab alijs disceptatae leguntur: quemadmodum multis interpretum disputationibus demonstrari posset, si res obscura esset, aut probatione indigeret. Quanquam uero me non latet, apud eos qui superioribus temporibus commentarijs suis Ius illustrare uoluerunt, nihil esse usitatus, quam legum certitudinem disputando conuellere, & ueritatis, ut aiunt, inquirendae causa quaestiones certas quoque in dubium uocare: tamen contra leges tandem decernere, easque, ubi planae sunt, opinionibus annumerare, uti minime conuenit, ita multorum errorum litiumque causa est & origo. Sed haec ne quis aliorum atque a me dicuntur accipiat, postulo. Non enim eo nostra spectat oratio, ut magnorum uirorum autoritati quicquam detrahat, sed ut haec in comoda ex nulla re magis quam ex perturbata legum confusione promanasse demonstret. Quis enim summos illos uiros opinionibus uariasse crediderit, si istas suas sententias, quas tot rationibus in medium adductis tam anxie defendere conantur, certa legum autoritate aut confirmatas aut refutatas fuisse, satis cognitum exploratumque habuissent. cum uel ipsorum testimonio legum opinionumque differentia sit haud obscura. Sunt enim, Mario Solaminio Iurisconsulto definiente⁵¹, communes opiniones de iure non aperto, uel ab omnibus uel a potioribus probatae sententiae. Quas quamuis in dubia legum interpretatione (soli quidem

⁵¹ in . *responsa Instit. de iure natural. gent. et ciuili.*

Imperatori olim concessa⁵², nunc uero temporum quadam perturbatione in homines etiam priuatos reiecta) obseruare atque colligere utile est, atque adeo in tanta dissentium uarietate necessarium: nequaquam tamen cum legibus confundendae, atque pro his illae promiscue usurpandae sunt. Leges enim auctoritatem habent necessariam: opiniones probabilem. ab illis in iudicando recedere iudici, nisi litem suam facere uelit, non licet: ab his causa cognita dissentire potest. Siquidem communibus interpretum suffragijs receptum asserit Iason in l. cum prolatis XXXII. D. de re iudicata, sententiam contra communem opinionem latam mero iure ualere. Atque profecto non raro ab illa in iudicijs recedi, & te uirum in controuersijs forensibus exercitatum latere non potest, & ijs qui magnorum tribunalium decisiones obseruationesque ediderunt, satis manifestum est. Nihil igitur tam diligenter retinendum, quam legum opinionumque differentia: nihil aequieuitandum, quam earundem confusio. Haec enim illam proculdubio legum confusionem, ab Imp. Iustiniano ex integris ueterum Iurisconsultorum monumentis congestam potius quam digestam, sequitur, & ex ea ipsa, tanquam suo fontem, scaturiginem ducit, ut & alia pleraque mala, quae non tantum Iuris candidatorum studia multum remorantur, uerumetiam ipsum reipublicae corpus haud leuiter concutiunt atque perturbant. Quia enim in Iure pleraque hinc inde sine ordine sunt dispersa, multa sibi inuicem repugnare uidentur (quemadmodum etiam reuera antinomias esse, negari non potest, utcumque reclaimer Iustinianus) quae generis & speciei respectu sibi maxime sunt coniuncta. Quae res & in foro contentiosis hominibus magnam rixandi occasionem praebet, minimeque malos sub auctoritate iuris scientiae periculose interdum errare sinit, & in scholis non solum discentibus, uerum etiam docentibus haud paruam difficultatem parit. Quod hac nostra aetate eruditissimi atque excellentissimis ingenijs praediti uiri animaduertentes, alij ordinem aliquem legum artemque iuris exoptarunt, alij rem ab alijs optatam attentare atque in opus perducere instituerunt. Sed plerique omnes, quos quidem ego legi, aut rationem solummodo aliquam huiusce rei conficiendae, quam iuris artem appellare libuit, explicare: aut generalibus materiarum descriptionibus contenti, ad ipsam Pandectarum

⁵² l.1. l.9. in fin. l.10. et l.11. é. cum igitur. C. de legib. l.2. é. sed quia diuinae res. C. de ueteri iure enucleando. item Nouell. const. 143.

lectionem uiam magis quamdam studiosis praeparare, quam iustum legum ordinem conficere uoluisse, mihi uidentur. Hac uero Methodo, quisquid quinquaginta Pandectarum libris, duodecim Codicis, quatuor Institutionum, & Nouellis constitutionibus hinc inde dissolutum atque diuulsum continetur, suo loco dispositum & conueniente ordine digestum reperitur. Huius quasi ductu & ius oblatae quaestionis inuenire, & distinctiones in causis latentes indagare, ac singulas leges facilius intelligere, & ad usum communem accommodare, uel mediocriter institutus potest. Sed haec copiosius hoc loco persequi necesse non est. Tuo uero nomini, Vir amplissime, cum omnino aliquid hic praefandum esset, hunc nostrum laborem consecrare uolui: tum quia singularis atque propensus tuus erga iuris studia animus ex D. Vigelij literis & praedicatione mihi perspectissimus est, tum ut grati animi significationem aliquam literario huiusmodi testimonio tibi declararem. Quippe tuo primum consilio adductus D. Vigelius, tuis eruditissimis literis inuitatus, Ius quoque canonicum digerendum, ac in quibus hoc a ciuili discrepet, in quibus item leges ulterius distinguat, demonstrandum suscepit. Quod si, ut spero, tandem absolutum habuerimus, non solum illi multum debebimus, uerumetiam tibi eo nomine merito gratias agemus. Abs te igitur peto, ut hunc nostrum laborem, nostrae gratitudinis uelut arrabonem, laeta nunc fronte suscipias: ac tua qua polles autoritate, contra calumniantium obtrectationes, quibus nihil non hisce moribus expositum est, tuearis atque defendas. Non enim defuturos scio, qui operam quam hic impendimus, sint extenuaturi, ac ut uaria sunt hominum iudicia, uarie interpretaturi: quorum censuras ideo minus pertimesco, quod & contra fore confido, qui nobis eo nomine sint gratiam habituri. Vale, Vir amplissime, ac me inter tuos clientes esse patere.

T.A.D.

Hermannus Vuinhouius
Iuris candidatus